

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545 : 5-7) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพโดยกำหนดจุดมุ่งหมายเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 5)

ปัจจุบัน โลกมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของสังคมในการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อช่วยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสามารถใช้ความรู้และสติปัญญาของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ จากที่กล่าวมาการศึกษามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่ช่วยพัฒนาชาติ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชาติต้องเริ่มที่การพัฒนาคนด้วยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่สามารถพัฒนาคนโดยเฉพาะพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ และมีคุณลักษณะที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติได้ เพราะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสถาบันทางสังคม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแก้ปัญหาและการปฏิบัติตนในสังคมของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างชีวิตให้ดีและมีความสุขที่สุด(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 6)

ในอดีตที่ผ่านมา การสอนวิชาสังคมศึกษาเกิดปัญหาเพราะผู้เรียนได้รับการสอนแบบท่องจำเนื้อหา ไม่สามารถจดจำความรู้ทั้งหมดได้และเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว ความรู้ที่ได้รับจากการท่องจำนั้นจะไม่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงของผู้เรียนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 1) การสอนแบบการท่องจำเนื้อหาไม่ได้รับการพัฒนาด้านการคิด การแสดงความคิดเห็นและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนขาดคุณลักษณะช่างสงสัยและใฝ่หาคำตอบ เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการอบรม บ่มนิสัย ให้พากเพียร ใฝ่งาน ยึดมั่นในความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ การบ่มเพาะคุณภาพและสุนทรียภาพ จนเกิดผลดีต่อผู้เรียน (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 6) ซึ่งผู้สอนจะต้องเน้นในเรื่องของการพัฒนาทักษะการคิดให้กับผู้เรียนแนวทางในการแก้ไขปัญหาครูจำเป็นต้องจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งศักยภาพหรือความรู้ความสามารถของตนด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง (Learning by doing) แล้วสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ครู ไม่ต้องบอกความรู้ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหาเอง ด้วยการสอนให้ผู้เรียนคิดมากกว่าจำ สอนให้ทำมากกว่าท่อง ทำให้นักเรียนกลายเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ หรือเป็นผู้นำตนเองสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 1)

การสอนแบบไตรสิกขาเป็นระบบการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ที่เน้นการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง3ด้าน ได้แก่องค์ประกอบด้านพฤติกรรม องค์ประกอบด้านจิตใจ องค์ประกอบด้านปัญญา การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์นั้นจะต้องพัฒนาองค์ประกอบทั้ง3 ด้านไปพร้อมๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ เกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ว่ามีแกนหลัก 3 แกน คือ การฝึกฝนตนเองเรื่องศีลการฝึกฝนตนเองเรื่องสมาธิการฝึกฝนตนเองเรื่องปัญญา หลักการเรียนรู้ทั้ง 3 แกนนี้ มีลักษณะเป็นหลักและเป็นแนวปฏิบัติที่บูรณาการของการพัฒนามนุษย์ในพระไตรปิฎกเรียกว่าไตรสิกขา หมายถึง การฝึกหัดอบรมกาย วาจา และจิตของมนุษย์ให้สามารถค้นพบและควบคุมตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น (สุรพงษ์ ชูเดช. 2542 : 28)

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจและในปีการศึกษา 2555 ผลการประเมินปลายปี นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้ร้อยละ 69.75 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังไม่บรรลุเป้าหมาย และจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมือง

ร้อยละ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.17 (รายงานผลการปฏิบัติงานและการประเมินตนเอง (SAR) 2555 : 12) ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพที่ต่ำกว่าเกณฑ์ตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งได้กำหนดให้นักเรียนต้องมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป จากการสำรวจสภาพปัญหาพบว่า มีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกันนั่นคือ เนื้อหาในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีเนื้อหามากเกินไป ทำให้ครูต้องรีบสอนเนื้อหาให้จบ ด้วยเหตุผลนี้มีผลทำให้นักเรียนไม่สนใจฝึกคิดและไม่มีทักษะกระบวนการคิดเท่าที่ควร โดยเฉพาะการคิดอย่างมีวิจารณญาณขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาจึงเกิดความเบื่อหน่าย ขาดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนและไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นผลทำให้คะแนนในการสอบระหว่างเรียนต่ำ จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (สมุดบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ปพ. 5 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา. 2555)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยต้องการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจุดเด่นของวิธีการสอนแบบไตรสิกขาที่อาศัยหลักของการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญาจึงเห็นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำวิจัยในเรื่องนี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเรื่อง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 กำหนดเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่4หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 ห้อง คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/4 นักเรียนรวม 139คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 จำนวน 36 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ด้วยการจับสลากห้อง

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรต้นคือกิจกรรมเรียนรู้แบบไตรสิกขา

2.2 ตัวแปรตามมี 2 ตัวแปร ได้แก่

2.1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1.2 ความพึงพอใจของนักเรียน

3. เนื้อหาสาระ

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เนื้อหาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส 1.1 ป.4/1, ป.4/7 หน่วยการเรียนรู้ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม สุจริต 3ทุจริต 3 พรหมวิหาร 4 ความกตัญญูคุณเวทิต่อประเทศชาติ และมงคล 38

4. สถานที่

โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

5. ระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล กระทำในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556

นิยามศัพท์เฉพาะ

กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน โดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน หมายถึง

2. ขั้นสอน หมายถึง โดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การที่นักเรียนสามารถควบคุมให้ตนเองอยู่ในศีลและระเบียบวินัยทั้งทางกาย วาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ มีความรับผิดชอบพร้อมที่จะเรียน

2.2 ขั้นสมาธิ (จิตสิกขา) คือ การที่นักเรียนสามารถควบคุมสติให้ตนเองรวมจิตใจจดจ่อ แน่วแน่อยู่กับเรื่องที่ศึกษา

2.3 ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ การที่นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ภายหลังจากการศึกษาเรียนรู้และรู้เหตุ รู้ผลความเป็นจริงตามสภาพธรรมชาติของสรรพสิ่ง

3. ขั้นสรุป

ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา หมายถึง ศักยภาพแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนได้สร้างขึ้นแล้วนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 โดยคิดจากคะแนน 2 ส่วน ดังนี้

80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง จำนวนร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบประจำบทเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

80 ตัวหลัง (E_2) หมายถึง จำนวนร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงความรู้ความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งวัดจากจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ค่าที่แสดงความก้าวหน้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ รัก สนใจ ภูมิใจ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในด้านเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และด้านความรู้สึก โดยวัดจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
2. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แนวการสอนตามพุทธปรัชญาแบบไตรสิกขา
3. โรงเรียนสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในเรื่องอื่น ๆ ได้